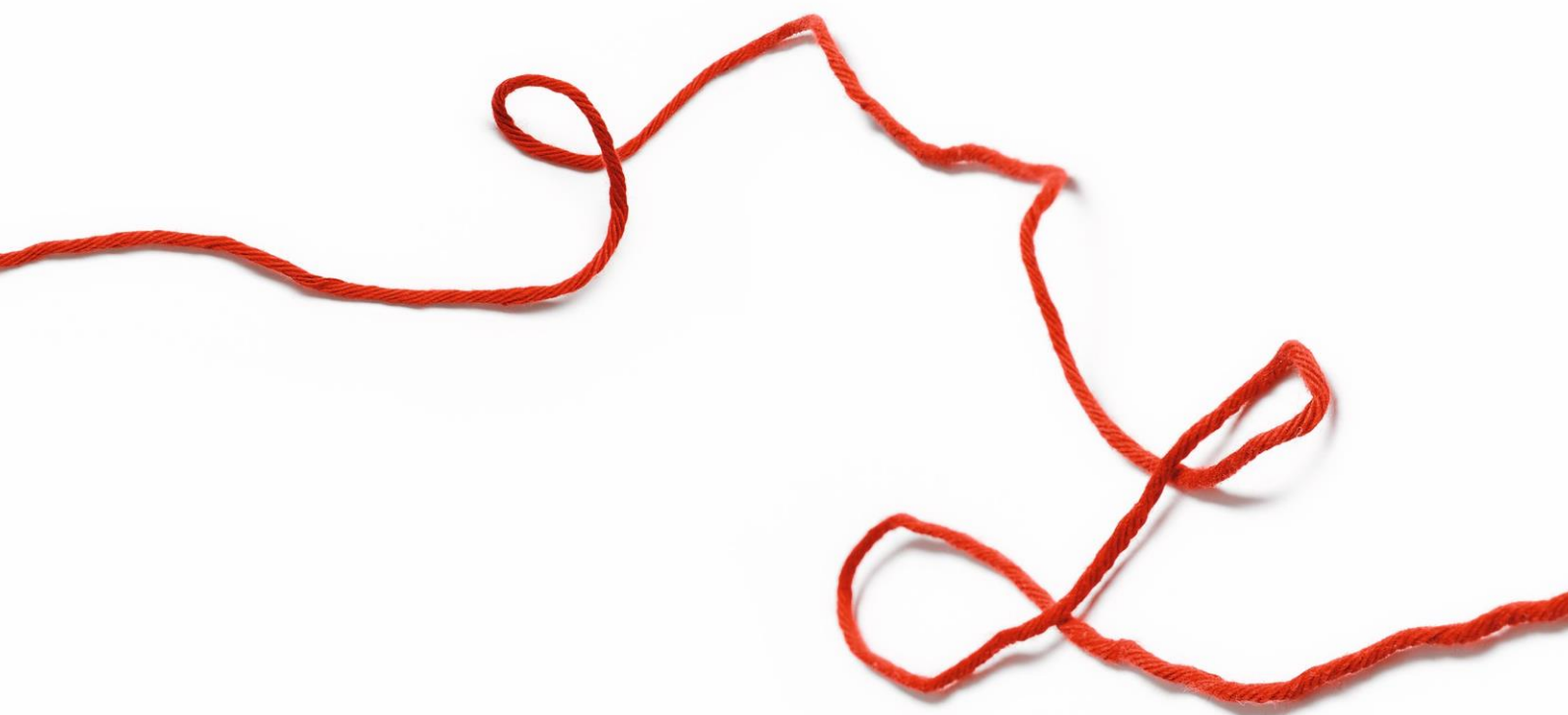

Skriftlig årsberetning 2022

Indhold

Frihed og ansvar	3
Striden om 'stå mål med-kravet'	5
Hvem beslutter, hvor langt friheden skal række?	8
Åh frihed	12
Skal staten bestemme, hvor eleverne skal gå i skole?	14
Skolernes økonomiske vilkår	19
Samarbejdet om 'Det frie initiativ'	22
Skolen som attraktiv arbejdsplads	25
Omverdenens 'fortælling' om privatskolen	29
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 samfundsløfter	32
De 5 kernebegreber – Den røde tråd	36

Frihed og ansvar

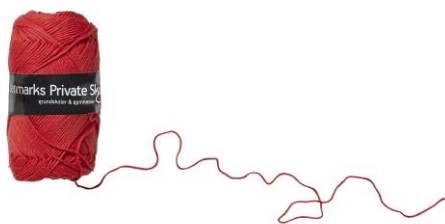

'Frihed' og 'Ansvar'. Disse to begreber må nødvendigvis have en fremtrædende rolle i foreningens beretning for 2022. Stort set alt hvad vi i foreningen i år har sat fokus på - eller er blevet tvunget til at have fokus på - handler i bund og grund om netop 'friheden' og 'ansvaret'.

Det ville være højst usædvanligt, hvis begreberne 'Frihed' og 'Ansvar' ikke havde en hovedrolle i enhver beretning fra en skoleforening for frie og private skoler. Uden frihed, ingen frie og private skoler!

Det er altid en kamp at forsvare og bevare friheden. I år har vi i sandhed måttet kæmpe for nogle af de grundprincipper, som hele vores skoleform står på. Det har også været nødvendigt at forsvare skoleformen og arbejde for at modbevise påstanden om, at netop vores skoleform er "uansvarlig" i et samfundsperspektiv.

Foreningens arbejde for at sikre medlemskolernes interesser kan af og til føles som "brandslukning", men også denne type af arbejde er funderet i en bevidst og stærk strategi. Den indebærer tydelige overordnede målsætninger, konkrete eksekveringsmål, veldefinerede målgrupper, klare fokusområder og spor. Den indebærer kommunikation forankret inden for en række kernebegreber samt løbende evaluering med det formål at identificere - og altid have øje for - medlemsskolernes og skoleformens hovedudfordringer.

Gennem interessevaretagelsen søger foreningen at øge legitimiteten for de frie og private skoler blandt aktører med markant indflydelse på skolernes rammevilkår og at øge kendskabet til de frie og private skoler, den frie skoletradition og det samfundsansvar, skolerne tager. Samtidig ønsker foreningen at øge foreningens politiske indflydelse og gennemslagskraft. Dette sker bl.a. ved at styrke grundlaget for, at skolerne selv bliver et aktiv i foreningens kommunikation- og interessevaretagelse. Det er vigtigt, at den enkelte skole kommunikerer om, hvad den gør, og hvorfor den gør det. Når medlemsskolerne kommunikerer om deres gode indsatser og aktiviteter, kan foreningen videreformidle denne kommunikation til en bredere målgruppe. Når foreningen deler den gode historie fra den enkelte medlemsskole, bliver den til en del af den samlede positive fortælling om alle skolerne.

To af fem kernebegreber

'Friheden' og 'Ansvar' er to af fem kernebegreber, der opsummerer, hvad vi står for og kæmper for som forening. Samtidig siger disse kernebegreber noget om det fælles udgangspunkt for alle medlemsskolerne. Der er en rød tråd, der binder os sammen: Foreningen er bundet til medlemsskolerne, og medlemsskolerne er bundet til hinanden gennem det, der er grundlaget for vores eksistens - hver for sig og sammen - sammenfattet i begreberne:

Friheden
Ansvaret
Værdierne
Ambitionen
Traditionen

Vi er Danmarks Private Skoler (Danmarks private skoler). Friheden er vores grundvilkår. Uden friheden, ingen frie og private skoler. Ansvaret er vores legitimitet. Værdierne er både vores identitet og eksistensberettigelse.

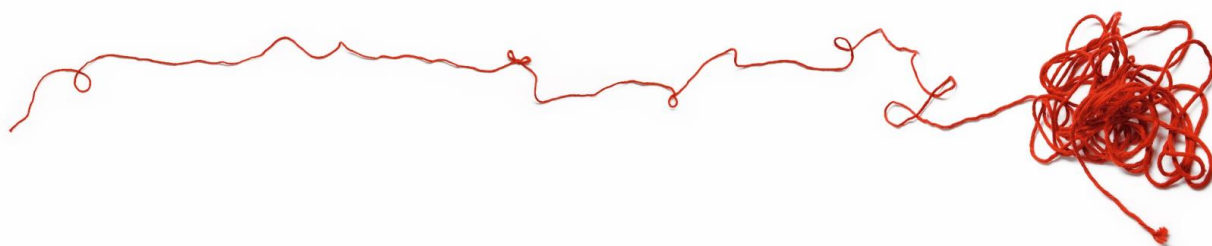
Vores fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset hvilket udgangspunkt eleverne har for denne udvikling.

Vores skoletradition har altid leveret - og vil fortsat levere - et betydende bidrag til det danske samfund.

Foreningens virke

Foreningen Danmarks Private Skoler har sin historiske rod i en forening stiftet i 1891. Danmarks Private Skoler er organisation for frie og private grundskoler og gymnasiale uddannelser fordelt over hele Danmark. Foreningen rådgiver medlemsskoler og varetager deres politiske interesser. Foreningens virke er forankret i en tydelig målsætning, som bl.a. fremgår af formålsparagraffen i foreningens vedtægt:

"Foreningen er en skoleorganisation, hvis formål er at varetage medlemsskolernes faglige, økonomiske, juridiske og pædagogiske interesser, samt varetage skolernes overordnede politiske interesser, herunder arbejde for at sikre skolernes betydende placering i det samlede skolebillede. Foreningen skal arbejde for bevarelse af forældre og elevers ret til et frit skolevalg, uanset deres økonomiske formåen."

Striden om 'stå mål med-kravet'

Der stilles mange krav til frie og private skoler, men intet krav er vel mere grundlæggende end 'stå mål med-kravet'. Fortolkningen af dette krav har kolossal betydning for de muligheder og rammer, man som fri grundskole i Danmark har for at give en undervisning i overensstemmelse med skolens holdninger, værdier og syn på undervisningspraksis.

Striden om fortolkningen af stå mål med-kravet har fyldt meget i foreningens arbejde i det forgangne år, og den er næppe overstået.

Vi vil som forening altid kæmpe for friheden og de grundlæggende principper for vores skoleform. Det vil andre også. Lad os derfor indledningsvis slå fast, at vi oplever et stærkt samarbejde mellem skoleforeningerne - og de øvrige foreninger omkring de frie grundskoler - om denne fælles sag. Samarbejdet er ikke alene præget af en enighed om indhold og substans, det er også præget af enighed om strategi og aktion. Måske siger dette mere end noget andet, hvor vigtigt netop fortolkningen af 'stå mål med-kravet' er for alle os, der 'lever' den frie skoleform med alle dens vidunderlige nuancer.

Striden står altså om fortolkningen af 'stå mål med-kravet', og parterne, der er uenige, er henholdsvis Børne- og Undervisningsministeriet og foreningerne for og omkring de frie grundskoler.

Stridens kerne kan rammes ind af dette spørgsmål: "Hvad kan lægges til grund for at sige, at en fri grundskole ikke står mål med den undervisning, der almindeligvis kræves i folkeskolen?". Inden synspunkterne på dette spørgsmål afsløres, kommer her lidt baggrundsstof.

"Stå mål med" i grundloven

Stå mål med-kravet fremgår af grundlovens §76, 2. pkt.: "Forældre eller værger, der selv sørger for, at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen". Forældre kan altså vælge, at undervisningen af deres børn kan foregå i hjemmet eller i kollektiv med andre forældre – f.eks. på en fri grundskole. Det eneste krav er, at undervisningen skal stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Når man læser historisk grundlovsstof, relateret til stå mål med-kravet, identificeres en konsensus om stå mål med-kravet, nemlig at kravet handler om relationen til målene for undervisningen i folkeskolens fag og om elevernes udbytte af denne undervisning.

"Stå mål med" i en skolekontekst

I de frie grundskolers hovedlovgivning sættes stå mål med-kravet ind i en skolekontekst, idet der i Lov om friskoler og private grundskoler §1, stk. 2 står: "Frie grundskoler giver undervisning inden for børnehaveklasse og 1.-9. klassetrin, som står mål

med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen." Hermed bliver opfyldelsen af stå mål med-kravet ikke bare et krav til al undervisning, der gives uden for folkeskolen, men også et krav, der skal opfyldes af den frie grundskole for at kunne være en fri grundskole i lovens forstand, og for at den kan modtage statstilskud.

Betydningen og omfanget af 'stå mål med-kravet' har dog også i de frie grundskolers hovedlovgivning været meget lidt konkretiseret, indtil en ændring af loven i 2005. Her blev stå mål med-kravet knyttet til en række forpligtende forudsætninger*. Disse forpligtende forudsætninger bryder dog ikke med den hidtidige forståelse af stå mål med-kravet; at kravet handler om undervisningens relation til de aktuelle mål for undervisningen i folkeskolens fag og emner samt om elevernes udbytte af undervisningen. De forpligtende forudsætninger fungerer som en form for sikring af sammenhængen til folkeskolens mål og som en form for sikring af den faktiske målopfyldelse. Stå mål med-kravet er altså ikke - og har aldrig været - et krav om en relation til folkeskolen og folkeskolens undervisning i bred forstand.

*De forpligtende forudsætninger relaterer sig til:

- Den frie grundskoles fastlæggelse og offentliggørelse af undervisningsmål og undervisningsplaner. Skolen skal fastlægge, hvilke undervisningsmål den har, og hvilke undervisningsplaner den følger.
- Den frie grundskoles beskrivelse af dens undervisningsmål og undervisningsplaner. Beskrivelserne skal leve op til en krævet relation til enkeltelementer af folkeskolens Fælles mål.
- Sammenhængen mellem den frie grundskoles fastlagte og beskrevne undervisningsmål og undervisningsplaner og skolens faktiske undervisningspraksis. Skolen skal gøre det, den siger og skriver, den gør, ved at leve op til de fastlagte undervisningsmål og følge de fastlagte undervisningsplaner.
- Den frie grundskoles opfyldelse af dens fastlagte undervisningsmål. Skolen skal sandsynliggøre, at skolens elever, samlet set, opnår de fastlagte og beskrevne undervisningsmål.

Målene skal nås, men vejen ad hvilken kan være forskellig

Stå mål med-kravet handler kort fortalt om, at elever, der går på en fri grundskole, skal have mulighed for at nå til det samme niveau af viden, færdigheder og kompetencer i folkeskolens obligatoriske fag og emner, som hvis de gik i en folkeskole. Forskellen er, at den frie grundskole har friere rammer til at løse opgaven. Den frie grundskole kan i udstrakt grad selv beslutte, hvordan den vil organisere

undervisningen frem mod målopfyldelsen. Dette er helt centralt: "Målene skal nås, men vejen ad hvilken kan være forskellig".

Reaktion hver gang

Hvad går striden om stå mål med-kravet ud på? Nu nærmer vi os sagens kerne.

Det er intet mindre end de frie grundskolers pædagogiske frihed, der er på spil: Retten til at udbyde et anderledes, alternativt undervisningstilbud.

Enhver udlægning af undervisningsbegrebet i relation til stå mål med-kravet skal ske med respekt for den frihed, forældrene har til at præge undervisningens indhold og form. Det er skolefrihedens bagvedliggende idé. Den frie og private undervisning i indhold, metode, form og rammer skal ikke være identisk med folkeskolens.

Vi må og vil til enhver tid reagere, hvis vi oplever, at lovgivere eller embedsværk underminerer hensigten med stå mål med-kravet.

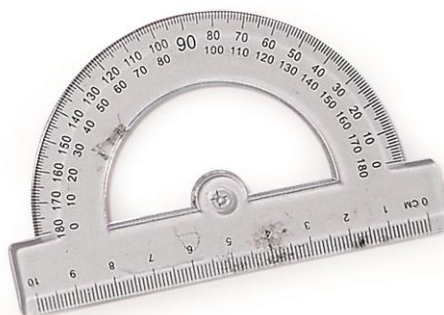
Vi har over de seneste år i lovbemærkninger, vejledningsudkast og i Børne- og Undervisningsministeriets tilsynspraksis oplevet, hvordan elementer i og omkring de frie grundskolers undervisning, i bred forstand, f.eks. skolernes organisering af undervisningen, skolernes pædagogiske metoder, skolernes faciliteter, undervisernes kompetencer og fagenes timetal bliver

benyttet som direkte argument for en manglende opfyldelse af stå mål med-kravet. Det er vi dybt uenige i. Derfor reagerer vi, hver gang det sker.

Har skolen "styr på penallhuset"?

Den frie grundskole har udstrakt frihed.

Den frie grundskoles organisering af undervisningen, skolens pædagogiske metoder, skolens faciliteter, undervisernes formelle kompetencer og fagenes timetal kan ikke benyttes som direkte argument for opfyldelsen af stå mål med-kravet. Organisering, metode, kompetencer m.v. kan dog være indikatorer på, at den frie grundskole vil have svært ved at opfylde stå mål med-kravet. Forældrekredsen og tilsynsmyndigheden er forpligtet til, i en tvivlssituation, at stille opklarende spørgsmål til skolen. Man kan forvente, at skolen kan redegøre for, at dens måde at organisere undervisningen - eller sammensætte undervisningstilbuddet på - ikke forhindrer den i at leve op til de forpligtende forudsætninger i relation til stå mål med-kravet. Hvis skolen ikke kan redegøre for det, er det absolut en udfordring, skolen må handle på, ellers kan det få de alvorligste konsekvenser. Når det kommer til de forpligtende forudsætninger og stå mål med-kravet, skal skolen altså have "styr på penallhuset".

Hvem beslutter, hvor langt friheden skal række?

Der sker generelt en øget regulering af de frie og private skoler, men ikke nødvendigvis som følge af egentlige politiske beslutninger. Over de seneste år har lovbemærkninger, vejledninger og tilsynspraksis haft større konsekvenser for de frie grundskolers frihed og for forældres mulighed for at etablere og drive undervisningstilbud som alternativ til det offentliges.

Den danske statsadministrations historie og tradition er lang. Den rækker tilbage til de tidligste regenter. På trods af disses større eller mindre 'enevælde', har der altid været behov for administration og forvaltning af magten: Indkrævning af skatter, udvikling og udgivelse af love, retsvæsen, ordenshåndhævelse og meget mere. Forvaltning var og er en forudsætning for opretholdelsen af magten og staten. I dag har vi et omfattende statsapparat med utallige ministerier, styrelser, forvaltninger m.v.

"Bureaukratiet har grebet om sig", vil mange hævde. Selve ordet bureaukrati bruges ofte som et skældsord og som noget, der burde være mindre af. En moderne, legitim retsstat forudsætter dog en bureaukratisk statslig administration, der sikrer ensartethed, ligestilling, grundige processer, retssikkerhed og borgerrettigheder. Ideelt set.

Der er politik, og der er forvaltning
Arbejdsdelingen burde synes klar: De folkevalgte politikere på Christiansborg driver det politisk-ideologiske arbejde og sætter retning og rammer. Embedsværket har til opgave at kvalificere de politiske drøftelser og aftaler samt at sikre, at den politik, der ønskes udført, også er lovlig og mulig at gennemføre. Embedsværket formulerer de konkrete tekster og love og fører tillige kontrol (eller tilsyn) med, at disse love og regler overholdes.

Der er politik, og der er forvaltning. Alligevel bliver vi i tvivl. Hvem skal beslutte, hvor langt de frie og private skolers frihed skal række? Når det kommer til embedsværket, drømmer vi om en forvaltning, hvis udgangspunkt er, at de frie skoler får så meget frihed som muligt inden for lovens rammer. Vi oplever dog tendenser til det modsatte. Skyldes denne oplevelse, at magtbalancen mellem politikerne på Christiansborg og embedsværket er blevet skævt? Eller er der andre forklaringsmodeller?

Rum til fortolkning?

Nogen hævder, at vi bevæger os fra et 'folkedemokrati' til et 'mediedemokrati', hvor politikerne er mest optaget af "det politiske show". Der er et pres for hurtige beslutninger med stor symbolværdi, når politikerne må spille med på såvel traditionelle som digitale mediers præmisser.

Nogle politikere virker mere optaget af at vise handlekraft, end hvad der sker, når politikken møder virkeligheden og skal realiseres. Man kan hævde, at nogle politikere

slipper 'sagen' for hurtigt. Den følges ikke til dørs. Dermed overlader politikerne et stort rum til embedsværkets fortolkning af de beslutninger, der er truffet af politikerne i Folketinget.

Går det hele for stærkt?

Måske er forklaringen "bare", at det hele går alt for stærkt, når politiske aftaler skal omsættes til love og implementeres? Lovgivningsarbejdet er i de senere år øget i tempo. Folketinget behandler en stigende mængde lovforslag. Det er åbent erkendt blandt folketingspolitikere, at det til tider går alt for stærkt, og at lovgivning vedtages uden behørig grundig proces.

I foreningen kan vi også mærke presset. Vi modtager årligt omkring et halvt hundrede lov- og bekendtgørelsesudkast fra ministerierne, som vi skal forholde os til og afgive høringssvar på. Mange af disse høringer udsendes med kritisabelt korte frister. Nogle gange fra dag til dag. Presset forplanter sig i hele systemet, og det er klart, at det kan være vanskeligt for høringsparterne, såvel som politikerne, at nå at gennemskue alle konsekvenser i relation til nye lovforslag m.v.

Ønske om mindre kompleksitet og mere styring?

Knaphed på tid og ressourcer er en udfordring, også i ministerier og styrelser. Det skaber ønsker om større effektivitet og mindre kompleksitet. Administration, regulering og forvaltning bliver nemmere, når de forhold, der administreres, er ensartede og harmoniserede med nærliggende områder, og når de, i videst muligt omfang, kan måles og kontrolleres ved numeriske værdier, hårde data og ja/nej-registreringer.

Nogle gange har embedsværket måske selv interesse i, at regler og rammevilkår for forskellige områder bliver fastlagt på en bestemt måde, fordi disse områder derved bliver lettere og enklere forvalte? Måske sker nogle af ændringerne i virkeligheden for embedsværkets egen skyld – ikke for folkets eller de folkevalgte politikeres? Skolegang på frie og private skoler er som bekendt ikke en standardvare, der kan sammenlignes 1:1 med den offentlige skole. Den frie skolesektor repræsenterer diversitet og forskellighed. Dermed er den besværlig at forvalte. Måske er det derfor, at de frie og private skoler ønskes sat ind i mere konforme og afmålte rammer, som kan reguleres og tilpasses i statslige regneark og strategipapirer?

Vi oplever bl.a. et statsligt beskrevet fokus på "kvalitet i undervisningen", som ved første øjekast kan synes vanskeligt at være imod, men samtidig er det bekymrende, når bl.a. Styrelsen for Undervisning og Kvalitet i dens formulerede strategi vil være "retningsanvisende" og "sikre kvalitet". Hvad er det for et syn på kvalitet af skole og undervisningstilbud, der skal anvises til? Hvis Styrelsen beslutter, hvad der er god skole (og fører tilsyn derefter), fratager den forældrenes og skolernes ret til at foretage denne vurdering.

Embedsværket imødekommer de politiske ønsker

Det er i udstrakt grad embedsværkets opgave at imødekomme og udføre en regerings og ministers politik, dog opleves det nogle gange sådan, at embedsværket går langt i selvstændige fortolkninger for at forsøge at leve op til politiske ønsker, også selvom det ikke har været åbent politisk diskuteret.

Politiske signaler og tilkendegivelser synes at resultere i en ændret og skærpet adfærd i forvaltningen, på trods af, at der ikke truffet egentlige ændrede politiske beslutninger eller aftaler.

Det er ikke blot en teoretisk diskussion. Der er konkrete eksempler, der i praksis har eller kan få vidtgående konsekvenser for frie skolars frihed og rammer. Det gælder f.eks. ved oprettelse af nye frie skoler. Styrelsen for Undervisning og Kvalitet har udarbejdet en vejledning om ansøgningsprocessen for de initiativgrupper, der ønsker at oprette en fri grundskole. Formålet med vejledningen er at guide skoleinitiativer gennem hele den statslige godkendelsesprocedure. Den indebærer dog også benspænd. Den fastslår bl.a., at nye skoleinitiativer senest 1. marts, 6 måneder før skolen starter, skal indsende underskrevet leje- eller købsaftale for skolens bygninger og lokaler. Dette krav har ikke udspring i politiske aftaler eller ønsker. Det er Styrelsens ønske.

Styrelsen ønsker at beskytte kommende børn og forældre mod usikre skoleprojekter. Desuden letter det Styrelsens arbejdsgange, når der angives tidlige frister. Selv om det i sig selv kan lyde både fornuftigt og sympatisk, så dækker tankesættet over en vildfarelse. Det er ikke op til embedsværket at skabe værn mod usikre

skoleprojekter. Det er ene og alene forældrene, der suverænt beslutter, hvilket undervisningstilbud deres børn skal modtage, og om de mener, skoleinitiativet er tilstrækkeligt levedygtigt i forhold til både værdier, pædagogik, økonomi, lokaler m.v. I realiteten er det meget få skoleprojekter, der kan præsentere en endelig aftale om lokaler på det angivne tidspunkt. Mange skoler får først senere i processen endelig klarhed over bygninger.

Der er altså tale om en vejledning i ministeriel praksis, som annoncerer krav, der er ganske alvorlige for friheden til at oprette frie grundskoler. Skoleforeningerne for de frie skoler fik (igen) få dage til at kommentere den konkrete vejledning. Da vi pegede på problemstillingerne, fik vi meddelt, at Styrelsen ikke agtede at ændre et komma.

Et tankeeksperiment

Lad os lave det tankeeksperiment, at embedsværkets fornemmeste opgave var at sikre borgerne så meget frihed som muligt – selvfølgelig inden for lovens rammer. Hvis dette var tilfældet, var ministeriets embedsfolk i Styrelsen nok ikke kommet i tanke om at indsætte endnu et nyt krav i den omtalte vejledning, der de facto vil spænde ben for forældrenes muligheder for at benytte deres grundlovssikrede ret til at etablere frie grundskoler.

Den statslige forvaltning er central for de frie og private skolars virke. Al økonomi, implementering af lovgivning, udvikling af politik, tilsyn af skoler mm. flyder gennem de statslige kontorer i Børne- og Undervisningsministeriet og dens Styrelse for Undervisning og Kvalitet. Traditionelt har vi oplevet en statslig forvaltning, der har beskyttet og draget omsorg for den frie

skolesektor, herunder for de principper i grundloven, som sektoren har rod i. Desværre oplever vi en negativ bevægelse.

Der er politik, og der er forvaltning, men hvem beslutter egentlig, hvor langt de frie og private skolars frihed skal række?? Der

er brug for politisk opmærksomhed på, at der ikke på embedsmandsniveau administreres en praksis, der udvander de frie og private skolars frihed, rammer og forældres mulighed for at etablere og drive undervisningstilbud, der er anderledes end det offentliges.

Åh frihed

Et af de centrale politiske mantraer for øjeblikket er "mere frihed til folkeskolen". Ønsket er at give frihed til folkeskoler - og øvrige institutioner, så ledelser, ansatte, forældre og elever kan indrette sig og træffe de beslutninger, der harmonerer med, hvad de finder bedst og mest hensigtsmæssigt.

"Der er brug for at give folkeskolerne mere frihed". Frihed er 'det nye sort', når politikerne skal komme med løsningen på skolens udfordringer.

"Folkeskolen skal sættes mere fri". Men fri fra hvad - eller til hvad? Hvor fri skal de danske skoler egentlig være, når det kommer til stykket?

Vi ved, hvad frihed handler om

Hos os i de frie og private skoler ved vi godt, hvad frihed indebærer og betyder. Friheden er vores grundvilkår. Uden friheden, ingen frie og private skoler. Frihed handler om uafhængighed, selvstændighed, rettigheder og fravær af tvang. Det er på det grundlag, vi driver skole. Vi håber, at folkeskolerne reelt får mere frihed og kan undslippe noget af den centrale styring, men vi tror ikke, det bliver nemt at nå dertil.

Hvem kan 'håndtere' friheden?

Regeringen har lavet frikommuneforsøg for at sætte folkeskolen fri. Det er dog en noget begrænset ordning. Friheden anvendes af kommunerne til at fravige (enkelte) centrale bestemmelser i folkeskoleloven.

Statsminister Mette Frederiksen annoncerede i den seneste nytårstale, at frihedsforsøgene skal udvides til at omfatte samtlige af landets kommuner. I februar udtalte hun til Avisen Danmark: "*At blive sat fri kræver ganske meget af den enkelte kommune og*

den enkelte leder på en institution, skole eller plejehjem. Det kræver energi, overskud og engagement, fordi det kræver mere ledelse at blive sat fri, og god ledelse kræver tid".

Efterfølgende har Finansministeriet og KL indgået den økonomiske rammeaftale for kommunernes økonomi i 2023. I denne aftale er det præciseret, at den enkelte kommune ikke uden videre kan erklære frihed. Der skal indsendes ansøgning, og staten og KL skal koordinere og fordele frihedsrettighederne 'ligeligt' mellem kommunerne og i forhold til geografisk spredning, kommunestørrelse og socioøkonomi. Frihed er altså ikke noget, man har eller kan tage. Det er noget, man skal ansøge om og tildeles. Af staten. Det er altså ikke alle begunstiget at kunne 'håndtere friheden'. For som statsministeren udtalte, kræver det energi, overskud og engagement (!).

At være folkeskoleleder må være et til tider opslidende job. Hvem laves der skole for? Det er i hvert fald ikke kun for elever, forældre og medarbejdere. Det er i mindst lige så høj grad en opgave, der skal tilfredsstille de lokale kommunalpolitikere og embedsfolk i forvaltningerne. Folketingspolitikere og minister vil også blande sig.

Det, som stat og kommuner nok i virkeligheden er nervøse for er at slippe styring og kontrol. Hvad nu hvis en folkeskole bruger friheden til at lave skole på en måde,

som er anderledes end folkeskolen i den anden ende af kommunen? Eller hvad nu hvis en lokal folkeskole træffer nogle valg og beslutninger, som en kommunalpolitiker eller minister er uenig i?

"Forliget om skolereformen står i vejen for at give frihed til skolerne", mener SF, som vil af med det, hvorfor de har opsagt det brede folkeskoleforlig. Om partierne kan enes om, hvor langt friheden skal række, vil derfor vise sig efter folketingsvalget.

Mere frihed, men ikke til de frie
Det er ikke uden nysgerrighed og en vis forundring, at vi i de frie og private skoler følger med i debatten om folkeskolens frihed - eller i hvert fald intentionerne herom. Specielt, fordi vi selv oplever, at friheden for de frie og private skoler fra centralt hold over år er blevet indskrænket. Vi oplever i stigende grad den politiske og forvaltningsmæssige styringstrang. De fleste politikere anerkender den frie skoletradition, men sætter gang på gang spørgsmålstegn ved, hvor fri den frie skole må være.

Friheden kan være enormt besværlig at håndtere for dem, som skal være med til at finansiere skolerne, men ikke har fuld råderet over indholdet og den daglige drift. Friheden er besværlig at forvalte, når skoler anvender friheden til at holde skole på alle tænkelige måder og med alle tænkelige udtryk og indhold. Det passer sjældent ind i en politisk styringskæde og tankegang.

Heller ikke når det kommer til de frie og private skoler (eller måske især når det kommer til dem?), kan politikere 'tåle' at undlade en offentlig markering med

afstandtagen, hvis 'sager' dukker op, på trods af at de frie skoler efter landets love har udstrakt frihed. Tværtimod følger der ofte en bemærkning om, at man bør 'stramme op'.

Hvis man virkelig vil friheden for folkeskolen – og for den frie og private –, må det medfølgende besvær samtidig erkendes og anerkendes. Man må respektere, at der lokalt træffes beslutninger eller laves skole, som man ikke nødvendigvis selv synes om eller vil ønske for ens egne børn. Det er selve kernen i skolefriheden, at man sætter andre fri til at skabe noget, som man selv kan være uenig i.

Når bare vi gør det, politikerne vil
Politisk må man gøre op med sig selv, om man tør friheden. Tør man overdrage reel frihed og ansvar til den lokale folkeskole? Tør man acceptere, at skolerne 'tester noget nyt og anderledes', og at kommunale tilbud kan afvige fra hinanden? Tør man politisk acceptere de fejl og vildskud, der vil opstå, samtidig med at der udvises fortsat tillid til, at skolerne selv kan løse det?

Eller kan skolerne kun være fri, når de udelukkende gør det, som politikerne ønsker?

Skal staten bestemme, hvor eleverne skal gå i skole?

Vi i de frie og private skoler bliver bekymrede, hvis staten vil fratage borgere deres selvbestemmelse. Vi bliver bekymrede, hvis skoler og uddannelsesinstitutioner bliver et selvstændigt værktøj i løsningen på større samfundsmæssige udfordringer.

I et debatindlæg i Skolemonitor, d. 29. marts, skrev foreningen:

"Vi forudser, at temaet elevfordeling bliver en del af valgkampen, for mon ikke politikerne vil interessere sig for, om de danske (folkeskole)forældre vil sætte deres frie valg og deres egne børns skolegang på spil?"

Vi håber også, det bliver en del af valgkampen, for elevfordeling bør være noget, der optager de fleste. Konsekvenserne og den bagvedliggende samfundsforståelse er efter vores opfattelse vidtrækkende."

På det tidspunkt ønskede foreningen at ruske op i debatten. Elevfordelingsaftalen på gymnasieområdet, der betyder, at eleverne fra og med 2023, i såkaldte fordelingszoner, primært i storbyerne, fordeles ud fra en algoritme, som lægger vægt på deres forældres økonomiske vilkår, havde på daværende tidspunkt fået meget lidt omtale. Samtidig begyndte politikere at tale om en lignende model på grundskoleniveau.

I et interview med Weekendavisen (i februar) fremførte socialdemokratiets børne- og undervisningsordfører, Jens Joel, et ønske om en model til at sikre "blandede skoler". Jens Joels ideer er uddybet i hans bog 'Fællesskaberne'.

"Jeg er meget glad for Hr. Jens Joels bog. Og jeg har læst den meget grundigt, men vi er ikke klar til at fremlægge et forslag

endnu", udtalte Børne- og Undervisningsminister, Pernille Rosenkrantz-Theil, i Folketinget.

I bogen fremlægger Jens Joel også et ønske om at lave et helt nyt tilskudssystem for fri- og privatskoler. Koblingsprocenten skal ifølge Jens Joel justeres efter, om skolerne har en "afbalanceret elevskare".

Blandende elevgrupper har været på dagsordenen længe

Et politisk ønske om en socioøkonomisk blandet elevgruppe har været på dagsordenen længe. I regeringen og støttepartierne's 'forståelsespapir', fra 2019, fremgår ønsket om, at skolers elever sammensættes mere mangfoldigt, både hvad angår etnicitet og økonomi. Dette ønske har ikke ændret sig i løbet af regeringsperioden.

I februar fortalte Pernille Rosenkrantz-Theil, i et interview med Politikken, at Børne- og Undervisningsministeriet siden sommeren 2021, havde arbejdet på at udvikle nye redskaber til at fordele eleverne i folkeskolen i

forlængelse af aftalen på gymnasieområdet, men i september slog ministeren bak.

Valgkampen var ikke udskrevet, men de facto i gang, da Pernille Rosenkrantz-Theil udtalte til Berlingske: *"Der er ingen planer om en statslig model for styring af elevfordeling (red. på folkeskoler) som på gymnasier"*. Ministeren henviste i stedet til aftalen om kommunernes økonomi for 2023, hvor der i aftaleteksten er et kort afsnit med en fælles målsætning om en mere blandet elevsammensætning på folkeskolerne. Answeret er altså pt. - og løst formuleret - placeret hos kommunerne.

Man kan undre sig over, hvorfor ministeren pludseligt slækkede på dette prestigeprojekt. Måske skal det ses i konteksten af en valgkamp? Måske er det et udtryk for en reaktion på den modstand, som projektet faktisk har mødt?

Mange har indset, at en tilsvarende model (som for de offentlige gymnasier) for folkeskolerne, vil få den praktiske konsekvens, at børn ikke nødvendigvis kommer til at gå i skole i nærområdet eller med 'kammeraterne på vejen', selv om deres forældre tjener 'det samme'. Børnene bliver grupperet og risikerer at blive indskrevet på andre skoler end den lokale med det formål at skabe "lige skoler". Hvis børn helt ned til 5-års alderen fordeles mellem kommunernes folkeskoler ud fra en forudbestemt algoritme, så medfører det de facto, at det frie skolevalg for forældrene afskaffes.

Hvad sker der efter et valg?
Måske "hviler" projektet bare til efter et valg? Svaret på det, er givetvis "Ja". Den 27. september stillede Mai Mercado, medlem

af Folketinget for Det Konservative Folkeparti, et spørgsmål til Ministeren, der indeholdt to væsentlige elementer:

1) Kan ministeren garantere, at der i næste valgperiode ikke vil blive ændret på den nuværende lovgivning, der giver forældre ret til en kommunal distriktsskole med det formål at udvide kommunernes mulighed for at fordele eleverne ud fra deres forældres socioøkonomiske baggrund, og

2) vil ministeren derudover garantere, at de frie skoler og private skoler ikke vil blive straffet økonomisk gennem koblingsprocenten eller andre økonomiske incitamenter, hvis de ikke lever op til en bestemt socioøkonomisk fordeling?

Ministeren svarede:

"Det er regeringens holdning, at både folkeskoler og fri- og privatskoler i videst muligt omfang bør afspejle det omkringliggende samfund."

Regeringen ønsker at ændre reglerne for fri- og privatskolerne uden at dette får for store konsekvenser for de omkringliggende folkeskoler. Derfor begyndte regeringen processen med at indgå en aftale med KL i regi af økonomiaftalen for kommunerne."

Det er vigtigt at se sammenhængen mellem de to sektorer. I økonomiaftalen med KL for 2023 er der indgået en fælles målsætning om, at folkeskolerne i videst muligt omfang skal have en elevsammensætning, der afspejler befolkningssammensætningen i det omkringliggende samfund."

I svaret angiver Pernille Rosenkrantz-Theil også, at der skal arbejdes for mere fleksible regler for kommunerne, så de kan arbejde med elevsammensætningen. Kommunerne skal dog stadig sikre børn adgang til et lokalt skoletilbud. Det er, ifølge Pernille Rosenkrantz-Theils svar, ikke hensigten at indføre en central statslig model, der er helt tilsvarende det, der er lavet for de offentlige gymnasier.

Foruroligende perspektiver for de frie skoler
Perspektiverne for de frie og private grundskoler, *hvis* en elevfordelingsmodel på folkeskolerne blev en realitet, er mildest talt foruroligende. Se bare på konsekvenserne for de private gymnasiale uddannelser på baggrund af elevfordelingsaftalen for de offentlige gymnasiale uddannelser: En tilskudsbegrænsning.

Det frie skolevalg for grundskoleelever handler primært om forældres mulighed for at vælge mellem de offentlige skoler, mens valget af en fri og privat grundskole kan henholdes til forældrenes grundlovs-sikrede ret til selv at kunne bestemme, hvor og hvordan deres børns undervisning skal foregå. Grundloven siger dog ikke noget om tilskud. Politikerne vil altså kunne styre 'det frie valg' i retningen af "lige skoler" via økonomiske incitamenter.

En skæv elevfordeling?

Mange politikere har blikket stift rettet mod de frie og private skoler, som de mener 'er skæve', når det kommer til den socioøkonomiske elevfordeling. En opfattelse, der understøttes af analyser fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, der er tæt knyttet til Socialdemokratiet. På den anden fløj drager den liberale tænketank CEPOS helt

andre konklusioner baseret på nøjagtig det samme talmateriale.

Elevsammensætningen på de frie og private skoler er, hvis man sammenligner lokalt, tilnærmelsesvis sammenlignelig med folkeskolen. Der er mindre forskelle, hvilket i høj grad skyldes det faktum, at der på de frie og private skoler skal betales skolepenge. Både folkeskoler og de frie og private skoler afspejler befolkningssammensætningen i lokalsamfundet, så hvis lokalbefolkningen ikke er landsgennemsnitlig, så er skolerne det heller ikke.

For at skolepengene ikke skal være en hindring for forældres valg af en fri og privat skole, har foreningen gennem mange år været fortalende for, at fripladspuljen* øges. De midler, der afsættes til den, er helt utilstrækkelige. En forøgelse af fripladspuljen vil medføre et mere reelt frit skolevalg. I øjeblikket udgør fripladsbevillingen på finansloven så lille et beløb, at skolerne kun kan imødekomme ca. 25% af det behov, der indberettes. Det reelle behov er meget større. Et flertal af medlemsskolerne har dog taget sagen i egen hånd og tilbyder fripladser eller fripladstilskud udover det fripladstilskud, der kan ansøges gennem finanslovspuljen.

*Fripladspuljen

Staten yder tilskud til nedbringelse af skolepenge, til nedbringelse af forældrebetalingen for skolefritidsordninger og til nedbringelse af betaling for ophold på en kostafdeling inden for bevillinger, der fastsættes på de årlige finanslove. Tilskud fastsættes bl.a. under hensyn til elevens og forældrenes økonomiske forhold.

Vi har selv et ansvar

Vi ønsker ikke elevfordelingsmodeller eller incitament i vores tilskudsmodel, der har til formål at skabe "lige skoler" på bekostning af forældrenes frie valg. Det har vi selv et ansvar for ikke sker. Medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har vedtaget et kodeks for samfundsansvar og 7 konkrete samfundsløfter. Det betyder, at skolerne har eller skaber konkrete indsatser og aktiviteter inden for 7 kernetemaer, der ultimativt er til gavn for samfundet. Flere af disse samfundsløfter berører de temaer, der traditionelt trækkes frem, når man taler om skolers sociale ansvar, blandt andet samfundsløftet "Skolens mangfoldighed", der omhandler initiativer, der understøtter optag og udvikling af alle børn og unge, uanset social baggrund. Medlemsskoler, der konstaterer en anden socioøkonomisk elevsammensætning, end den der er på den nærliggende folkeskole, forventes at undersøge, hvilke barrierer, der forhindrer, at skolen bliver valgt. Det er vigtigt, at de forældre og elever, der deler skolens værdier, har en reel mulighed for at blive optaget på skolen. Elevernes sociale eller socioøkonomiske baggrund bør aldrig være en hindring for at gå på en fri og privat skole.

Elevfordeling er blevet et omdiskuteret emne. Der er løbet en del vand gennem åen siden foreningens debatindlæg fra den 29. marts i år, og elevfordeling er siden blevet et hedt og omdiskuteret politisk emne.

Aftalen om de gymnasiale uddannelser blev indgået i juni 2021 mellem regeringen, SF, Enhedslisten, De Radikale, Kristendemokraterne, Alternativet og Dansk Folkeparti. Dog trak sidstnævnte sig i løbet af foråret 2022 fra aftalen. Samtidig blev drøftelserne om aftalen genoptaget, efter at De Radikale ønskede det såkaldte 'lodtrækningselement' fjernet. I forlængelse af det ønske blev aftalen justeret, men kommende gymnasieelever skal fortsat fordeles efter forældrenes indkomst i nogle dele af landet, ligesom det blev besluttet i juni sidste år.

Justeringen af aftalen skete næsten simultant med datoen for Folketingets afslutningsdebat, hvor diskussionen om 'frit valg' og fordelingen af gymnasieelever efter forældreindkomst fyldte en del - foranlediget af de borgerlige partier. "*Regeringen og støttepartier risikerer at betale en høj pris for den smalle aftale om fordeling af gymnasieelever*", skrev uddannelsesredaktør på Politiken, Jacob Fuglsang, i en samtidig analyse under overskriften: 'Ballade om elevfordeling fortsætter til efter valget'. Mon ikke den analyse holder stik?

Konsekvenserne skal frem i lyset

Den fortsatte politiske debat om det frie skolevalg er vigtig. Konsekvenserne af den elevfordelingsmodel på gymnasieniveau, der er besluttet, og de tanker, der gøres om elevfordeling på grundskoleniveau, skal frem i lyset og drøftes – overordnet og

konkret. Den bagvedliggende samfundsforståelse er vidtrækkende.

Elevfordeling bør være noget, der interesserer de fleste. Hvorfor? Fordi det principielt handler om, hvor grænsen går

mellem borgernes frihed og statens bestemmelsesret. Og fordi det i praksis og på 'hverdagsniveau' har stor betydning for familier, børn og unge.

Skolernes økonomiske vilkår

Der har gennem de seneste år været rimelig ro omkring de økonomiske vilkår for de frie og private skoler – både for gymnasierne og grundskolerne. Spørgsmålet er, om det vil fortsætte?

Vil Socialdemokraterne, som en del af en valgkamp, igen stille forslag om nedsættelse af de frie og private skolars tilskud? En nærliggende tanke, hvis ikke partiet ihukommer, hvordan det gik, da de under sidste valgkamp turnerede med en fortælling om "overbetalte privatskoler, der udhuler folkeskolen". Det blev lidt af en tabersag, der endte med, at partiet måtte bløde op på forslaget om at skære markant i støtten til fri- og privatskolerne. Ingen af de andre partier bakkede op. Tværtimod stod de i kø for at markere deres støtte til de frie grundskoler. Baglandet begyndte også at røre på sig, da mange af landets frie grundskoler ligger i socialdemokratiske kommuner. Desuden begyndte sagen at ligne en vindersag for de borgerlige og liberale partier. En boomerangeffekt.

Statstilskuddet til de frie og private grundskoler udregnes som en procentandel af udgiften til folkeskolerne. Dette kaldes "Koblingsprocenten".

Fra 1995 – 2010 lå koblingsprocenten stabilt på 75% af udgifterne til folkeskolerne. Derefter fulgte en periode med reduceret statstilskud. Lavest i årene 2014 – 2015, hvor koblingsprocenten var helt nede på 71%.

I 2017 blev statstilskuddet normaliseret til 75%. I 2018 blev der tillagt yderligere én koblingsprocent målrettet enkeltintegreret specialundervisning og inklusion. Koblingsprocenten har siden 2019 været på 76%.

Bliver der nogensinde ro om tilskuddet

I regeringens allerførste finanslovsforslag i 2019 foreslog de at nedsætte koblingsprocenten til 71%. Det stod dog hurtigt klart, at der fortsat ikke var et politisk flertal, der bakkede op at skære støtten til de frie grundskoler.

De seneste to finanslove og regeringens finanslovsudspil for 2023 har videreført det kendte tilskudsgrundlag, så det både på grundskole- og gymnasieniveau er status quo. At der nogensinde bliver helt ro om de frie og private skolars tilskud er et håb, men nok alligevel et naivt håb.

På det gymnasiale område har aftalen om elevfordelingsmodellen affødt et 'taxameter eftersyn', altså et politisk eftersyn af, om tilskudsmodellen for de offentlige gymnasier er tidssvarende. Da de frie og private gymnasiers tilskud er knyttet op på tilskudssystemet for de offentlige gymnasier, vil foreningen naturligvis være meget opmærksom på, at taxameter eftersynet ikke bliver en anledning til at forringe de økonomiske forhold for de private gymnasier.

Flere udgifter. Stram økonomi

Mange frie og private grundskoler og gymnasier er præget af en forholdsvis stram økonomi. De frie og private skoler modtager tilskud, der beregnes på baggrund af driftsudgifterne i henholdsvis folkeskoler og offentlige gymnasier. Der er imidlertid høje anlægsudgifter i forbindelse med bl.a. nyopførelser, tilbygninger,

udgifter i forbindelse med 'grøn omstilling' og renoveringer på både folkeskoler og offentlige gymnasier, som ikke indgår i de frie og private skolars tilskudsgrundlag på trods af, at de frie og private skoler har de samme typer udgifter. Hertil skal tilføjes, at det tildelte bygningstilskud ikke forslår. Det er et historisk fastsat beløb, der blot pl-reguleres.

Ovenstående er også ét af argumenterne for, at de frie og private skoler er nødt til at have en økonomi, hvor der i perioder genereres overskud. Skolerne skal kunne imødekomme og finansiere uforudsete situationer og anlægsudgifter.

Det seneste halve års stigende inflation og meget forhøjede energipriser – ja, det generelt forhøjede prisniveau på alle varer og ydelser – har presset mange skoler. Det har været nødvendigt at regulere budgetter for derigennem at tage højde for et meget forøget udgiftsniveau.

Flere midler til elever med særlige behov
Der er gennem mange år sket en stor forøgelse af antallet af elever med særlige behov på de frie og private grundskoler. Herunder i antallet af de elever, der via PPR udredes til at skulle modtage

specialundervisning i mere end 9 klokke-timer og derfor er tilskudsberettigede. Derudover er antallet af elever, der ikke lever op til kriterierne for betegnelsen 'specialundervisningselever' vokset. Angst og skolevægning blandt eleverne er blandt andet en eskalerende udfordring.

Antallet af specialundervisningselever, der udredes til at skulle modtage over 12 specialundervisningslektioner om ugen, er de seneste år steget omkring 10% årligt. Dette har medført, at tilskudstaksterne har været nedadgående, og at skolerne derfor har haft flere udgifter. Skoleforeningerne har derfor, både i forbindelse med Finanslov 2022 og i indstillingen til Finanslov 2023, set det nødvendigt at hæve det afsnørede beløb til specialundervisning. I 2022 afsnøres 5 procentpoint fra tilskudsprocenten (76%). Til Finanslov 2023 har skoleforeningerne indstillet, at der afsnøres 5,3 procentpoint, hvilket svarer til ca. 40 mio. kr. mere end i 2022. Samlet udgør afsnøringen ca. 400 mio. kr. af det samlede driftstilskud til de frie og private skoler.

Specialundervisningstilskudsmodellen, der anvendes ved tildeling, blev indført 2014. Det vil være meget naturligt at evaluere den. Bliver de mange penge, der afsnøres, fordelt på en hensigtsmæssig måde? Børne- og Undervisningsministeriet har fået udarbejdet en evaluering af specialundervisningen og inklusionen i folkeskolerne. Resultaterne af denne er ikke særlig opløftende læsning. De frie grundskolers foreninger havde ønsket, at evalueringen også omfattede de frie grundskoler, men ministeren mente ikke, at dette område skulle undersøges. Skoleforeningerne har derfor, i fællesskab, besluttet selv at

foranledige en undersøgelse af specialundervisningsområdet på de frie grundskoler. Den skal bl.a. bruges som afsæt til drøftelser af eventuelle ændringer i tilskudssystemet.

Friheden er afhængig af økonomien
Det vigtigste er friheden. Det er mantraet.
Dog er den reelle frihed afhængig af

økonomi, når det handler om de frie og private skoler - grundskoler og gymnasier. For at kunne drive en værdibåren skole - og for at kunne give forældre og unge et reelt frit skolevalg, er statstilskud en afgørende faktor. Derfor er foreningens kamp for fair og rimelige økonomiske forhold for de frie og private skoler essentiel.

Samarbejdet om 'Det frie initiativ'

Det er tydeligt, at det danske velfærdssamfund står over for store udfordringer. Fremskrives udviklingen, forudses helt uoverstigelige vanskeligheder i forhold til bl.a. finansiering, rekruttering og organisering. Der er hverken penge eller personale nok til at imødekomme de stigende krav.

Ordet 'velfærd' bliver sommetider udnyttet, fordi det er et 'plusord' - et godt ord, som kan forbindes med noget positivt. 'Velfærd' er dog ikke hvad som helst, selv om der i ordets betydning ligger 'ønskværdige vilkår for individets daglige trivsel'. I et samfundsperspektiv handler velfærd om en række goder, der tilbydes borgerne, så som sygehusvæsen, pasning og uddannelse. Et samfund, der i udstrakt grad har sådanne goder, kalder vi for et 'velfærdssamfund'. Danmark benævnes som et sådant samfund, og de fleste af os er enige om, at det er værd at bevare.

En alliance

Foreningen har indledt et samarbejde med en række organisationer, der organiserer frie og private aktører, inden for det man jf. ovenstående definition kan kalde 'velfærdsområdet'. Samarbejdet benævnes "Det frie initiativ".

Baggrunden for initiativet, og for at der er skabt en alliance, er bl.a. en fælles stigende bekymring for modstanden mod at lade private aktører fungere inden for velfærdsområderne.

Alliancens aktører kan bredt konstatere, at borgernes mulighed for selvbestemmelse er under pres. Alle aktører kan ligeledes berette om, hvordan også deres område i stigende grad sættes under en myndighedskontrol, der i sidste ende kan medføre, at det ikke som fri og privat aktør er muligt

at tilbyde alle borgere et reelt alternativ – en anderledes måde at få løst opgaverne på.

'Det frie initiativ' består af en række organisationer, der ønsker at sætte fokus på værdien af de frie og private initiativer på velfærdsområdet og deres betydning for samfundet:

Landsorganisationen Danske Daginstitutioner, Dansk Sundhed og Velfærd, Dansk Industri, KA Pleje, Daginstitutionernes Landsorganisation, Foreningen af Kristne Friskoler, Selveje Danmark, Dansk Erhverv, Kristelig Handicapforening, Sundhed Danmark, Handicapbranchen Danmark og Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasier.

'Det frie initiativ' finder det nødvendigt at tænke og gøre noget anderledes, hvis det skal sikres, at der også i fremtiden er mangfoldige tilbud af høj kvalitet til børn, unge, udsatte, patienter og ældre. Der er også nødvendigt at gøre op med

forestillingen om, at det offentlige, civilsamfundet og det private er hinandens modsætninger. I virkeligheden er de hinandens forudsætninger, og velfærdssamfundets udfordringer løses kun, hvis stat, kommune og de frie og private udbydere af 'velfærd' samarbejder til borgernes bedste.

Målet for 'Det frie initiativ' er at sikre borgernes medbestemmelse og bidrage til at udvikle et godt samarbejde mellem offentlige og private aktører. For at nå dette mål er gruppen aktiv i forhold til dialogen med politikerne. Gruppen har bl.a. afholdt møder med en række partiledere for derigennem at orientere om alliancen og dens arbejde.

Gruppen har desuden udarbejdet fem principper*, der skal danne grundlag for samarbejdet om at styrke velfærden og velfærdssamfundet, hvor fokus er på kvalitet og den bedste løsning for borgeren.

Hvorfor er vi med?

At kunne vælge frit – herunder at kunne vælge, hvor ens barn skal undervises - er et udtryk for den demokratiopfattelse, vi har i Danmark. Det hænger tæt sammen med nogle af de frihedsrettigheder, vi hyl-der med grundloven: Foreningsfrihed, religionsfrihed, ytringsfrihed, personlig frihed. Danskerne kan efter eget valg deltage i aktiviteter og fællesskaber, som giver dem værdi, herunder i øvrigt i de fællesskaber, der ikke har deres rod i staten, men i civilsamfundet.

Civilsamfundet i alle dets forgreninger løser også samfundsmæssige udfordringer og opgaver.

Velfærdssamfundet er i høj grad blevet bygget op af et stærkt civilsamfund, der har set samfundets store udfordringer og

taget ansvar – det gælder bl.a. oprettelsen af frie og private skoler. Hverken civilsamfundet, staten - eller markedet – kan dog alene rose sig af at være ansvarlige for det velfærdssamfund, vi har.

Et stærkt civilsamfund og en stærk offentlig sektor har udviklet velfærdssamfundet til det, vi kender i dag. Der er derfor heller ikke nogen, der har patent på at levere velfærd og uddannelse til danskerne.

Samarbejdet og samspillet mellem det civile og det offentlige har ofte ført til, at nye ideer er opstået. Det samarbejde er i dag presset af en politisk diskussion, der sår tvivl om og mistænkeliggør, særligt, de private aktører. Der sættes spørgsmålstegn ved motivet for at være privat, og der arbejdes for at udelukke private aktører fra velfærdsområdet.

Vi mener, at private aktører er en del af løsningen på mange af de udfordringer vores velfærdssamfund står overfor, men ofte ses 'det offentlige' som den eneste legitime udbyder. De private aktører bliver ikke set som en værdifuld ressource. Det synspunkt truer en lang række ikke-offentlige institutioner, herunder de frie og

private skoler, der i dag drives med høj kvalitet. Som repræsentanter for selvejende, frie og private aktører på velfærdsområdet ser foreningen, sammen med resten af alliancen, med stor alvor på den udvikling.

Sammen med 'Det frie initiativ' foreslår vi, at der bygges bro mellem de offentlige, de private og de selvejende aktører for at løse de velfærdsudfordringer, vi står overfor. Vi tror ikke, at vi løser samfundets problemstillinger ved at udskamme og forbyde en lang række eksisterende tilbud. Vi løser dem ved at vise mod og gå nye veje. Sammen.

*Det frie initiativs fem principper

1. Plads til forskellighed: Selvbestemmelse for den enkelte i valget af velfærdstilbud

Det enkelte menneske skal være udgangspunktet for indretning af velfærden. Borgerne skal sikres mest mulig selvbestemmelse, og de forskellige leverandører bør have mest mulig frihed til at indrette og organisere leveringen af velfærdsydelsen. Derved kan de imødekomme både borgernes ønsker og lokale forskelligheder. Mennesker er ikke ens, men forskellige hvad angår individuelle værdier, familieforhold, uddannelser, interesser, geografi og meget mere. Når landets borgere er forskellige, skal aktørerne også kunne differentiere sig, så borgerne så vidt muligt kan få velfærdsydelsen i overensstemmelse med deres egne værdier, ønsker og behov. Hvis det frie valg i forbindelse med skattefinansierede frie og private tilbud undermineres, vil borgernes egenfinansiering af velfærdsydelser eskalere, og selvbestemmelsen vil i stigende grad udelukkende være for dem, som har råd.

2. Styrket retssikkerhed for borgerne i mødet med det offentlige

Alt for mange borgere, herunder børn og unge, venter for lang tid på at få afgjort en sag om hjælp fra det offentlige. Det er fuldstændigt uacceptabelt, da der ofte er tale om sager af afgørende betydning for den enkelte. På nogle områder er borgernes retssikkerhed for svag, fordi myndighederne har en klar økonomisk interesse i ikke at give den mest specialiserede hjælp. På andre områder har kommunerne/staten for mange kasketter på, idet de både visiterer til hjælpen, driver tilbud, der leverer velfærdsydelserne samt finansierer indsatserne og fører tilsyn med samme. Det skader borgernes retssikkerhed, når kommunerne eksempelvis fører tilsyn med sig selv.

3. Tillid til medarbejderne – fokus på borgeren

Det vigtigste er, at kvaliteten af det samlede tilbud er godt. Derfor skal der være maksimal frihed til at tilrettelægge opgaveløsningen i det daglige, samtidig med at det skal dokumenteres, at den enkelte borger trives og udvikler sig. Der skal være gennemsigtighed i den faglige og oplevede kvalitet.

4. Åbenhed om pris, kvalitet og tilfredshed

Der er behov for sikkerhed for, at de mange milliarder, vi bruger på velfærden, rent faktisk kommer borgerne til gode. Vejen fra bevilling til indsats skal være tydelig, kort og effektiv med fokus på kvalitet til gavn for borgeren. Det offentlige tilskud skal muliggøre et reelt frit valg for borgerne.

Der skal være åbenhed om pris, kvalitet og tilfredshed med de enkelte tilbud gennem nationale målinger af den leverede kvalitet og brugertilfredshed, for offentlige såvel som ikke-offentlige aktører.

5. Fair og lige vilkår

Alle regler, der ensidigt er pålagt ikke-offentlige aktører, f.eks. sociale tilbud og daginstitutioner skal afvikles, ellers skal de offentlige aktører underlægges de samme regler. For at styrke gennemsigtigheden og sammenligningsgrundlaget skal offentlige myndigheder underlægges regnskabs- og revisionspligt.

Skolen som attraktiv arbejdsplads

Der kan ikke laves god skole, hvis der ikke er dygtige lærere, pædagoger, servicemedarbejdere, ledere osv. Det gælder både i den offentlige og i den frie og private skole. I disse år konstateres det, at vores velfærdssamfund har store problemer ift. uddannelse, ansættelse og fastholdelse af medarbejdere på stort set alle de grundlæggende velfærdsområder. Det gælder også på undervisningsområdet.

Søger man på ordet 'velfærd', lærer man, at ordet har gammel nordisk oprindelse og kommer af "at fare vel" - altså, at man har en god rejse. Med det in mente er det let at forholde sig til undervisning og uddannelse som et gode for borgerne på 'livets rejse' - deres "vel færd". Desværre er undervisning og uddannelse et af de velfærdsområder, der er problemer med at rekruttere studerende til.

Igen i år viser optagelsestallene, at søgnin-gen til læreruddannelsen er vigende. Det vil selvsagt skabe problemer på sigt. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) udgav sidste år en rapport om unges overvejelser om at søge ind på læreruddannelsen.

Mange unge overvejer faktisk at søge ind, men afholder sig alligevel fra det. Mange unge mener, at arbejdsforholdene for lærere ikke er gode nok, og at lærergerningen indebærer en lav løn, men en stor arbejdsmængde. Lærerfaget opfattes ikke som et karrierefag, og videreuddannelsesmulighederne opfattes som ringe. Flere begrundes også fravalget med opfattelsen af en uambitiøs uddannelse.

Læreruddannelsen er næsten lige så reformramt og politisk udsat som folkeskolen. Der tales ofte om mangler ved uddannelsen og ønsker og krav til uddannelsens indhold og form. Læreruddannelsen er nedprioriteret. Det gælder lige fra de studerendes timetal og faglige krav, til

ansøgernes forudsætninger ved optagelse. Hvis der skal ske en ændring i antallet af unge, der søger mod lærergerningen, kræver det nok mere end at "tale uddannelsen op".

Hvad kan vi selv gøre?

Vi kunne ønske en fokuseret læreruddannelse med høje faglige krav, der i større grad kunne tiltrække og uddanne ambitiøse lærere. Vi kan dog med fordel starte med at spørge os selv, som forening og skoler, hvordan vi kan hjælpe med og understøtte, at der også fremover er (dygtige) lærere?

Der kommer ikke engagerede studerende til læreruddannelsen, hvis de ikke har tiltro til, at de også kan opnå et spændende job på en attraktiv arbejdsplads.

Foreningens medlemsskoler er attraktive arbejdspladser, men mange skoler er også præget af en forholdsvis stram økonomi, som bl.a. har resulteret i stigende

undervisningstimetall for mange lærere og – generelt – et større pres på mødeaktiviteter, vikardækning mm. Effektiviseringer er ikke nødvendigvis et onde. Samtidig er det nødvendigt at have øje på ansattes arbejdspress og trivsel.

Opmærksomhed på lønnen

Der er en konstant opmærksomhed på løn til lærerne. Foreningens medlemsskoler opfylder i høj grad de forventninger, der stilles til den lokale løndannelse. Det er dog et område, der kræver en vedvarende opmærksomhed. Løn skal ikke være drivende for en medarbejders motivation for ansættelse. Det er dog et faktum, at den yngre generation sætter "hårdere værdier" som løn højt, når ønskearbejdspladsen skal beskrives. Den grundlæggende økonomiske sikkerhed prioriteres i en omskiftelig tid. Vores sektor må ikke blive et lavtlønsområde sammenlignet med tilsvarende undervisningsbrancher.

Svært at rekruttere ledere

God skole fordrer også god ledelse. I en årrække har vi i foreningen måtte konstatere, at der er stigende udfordringer med rekruttering af øverste leder på

medlemsskolerne. Det er ikke på forhånd givet, at en ledig skolelederstilling resulterer i kvalificerede ansøgere. Det kan der være mange årsager til, men det er blevet tydeligt over de seneste år, at de ansættelsesvilkår, der gælder for øverste leder, er udfordrende. Mange bestyrelser oplever vanskeligheder, når det kommer til løn aftalens indgåelse for den ønskede nye leder. Nye ledere, der tiltræder fra et tilsvarende lederjob i folkeskolen, vil ofte erfare, at de ikke kan oppebære en tilsvarende fast løn i den frie og private skole. De vederlagsaftaler, der kan indgås, ud over den aftalte intervalløn, er midlertidige og 1-årige. Desuden kan de først aftales med bagudrettet virkning. Det er afgørende for skolerne, ligesom for alle øvrige arbejdspladser, at der kan sikres høj kvalitet i ledelsen. Det forudsætter bl.a. nogle lønvilkår, som kan matche øvrige skoleformer, herunder folkeskolen.

Ved de private gymnasiale uddannelser, er der også udfordringer med lønrammer for øverste leder (rektor). Lønssystemet er skruet anderledes sammen end ved grundskolerne. Særligt rektorer ved skoler, som både består af en grundskole og et gymnasium kan opleve at blive lønindplaceret på et niveau, der ikke tager højde for den samlede institutions kompleksitet og størrelse.

Vi har i foreningen i en årrække forsøgt at påvirke overenskomstens parter på arbejdsgiversiden; Medarbejder- og Kompetencestyrelsen samt Børne- og Undervisningsministeriet. Vi ønsker at sikre, at skolernes bestyrelser har så fleksible rammer og vilkår ift. ansættelsesvilkår for øverste leder, at det er muligt at rekruttere og

fastholde dygtige ledere. Men det er en overordentlig svær opgave. Medarbejder- og Kompetencestyrelsen, som er vores arbejdsgiverpart i overenskomstforhandlingerne på lærer- og lederområdet, har tydeligt markeret, at vores ønsker næppe vil blive prioriteret ved forhandlingsbordet. Staten er i stedet optaget af lønstrukturkommission og almindelig tilbageholdenhed. Dette på trods af, at nogle af de muligheder, vi har foreslået, er økonomisk neutrale.

Bestyrelsens arbejde – et ansvar og et privilegie
At tale om skolens bestyrelse i konteksten af skolen som attraktiv arbejdsplads er lidt dobbelttydigt. Det endelige ledelsesansvar og kompetencen til at træffe beslutninger er placeret hos skolens bestyrelse. Ansvaret i en bestyrelse er stort. Samtidig er det et stort privilegie at drive en "fri" skole. Bestyrelserne på de frie og private skoler er særdeles mangfoldige i personsammensætning og med vidt forskellige personlige og professionelle baggrunde. Der er ikke noget formelt uddannelseskrav for at sidde i skolens bestyrelse. Der kræves heller ingen særlig indsigt i skoledrift eller undervisning. Den erfaring kan man få, bl.a. gennem foreningens kurser og seminarer.

Bestyrelsens arbejde skal tilrettelægges og forberedes, så det er tilgængeligt. Her er bl.a. formanden for bestyrelsen afgørende i rollen som mellemlid mellem skolens daglige ledelse og skolens bestyrelse. Bestyrelsesformanden er også leder af bestyrelsen. Bestyrelsesformanden må sætte retning for arbejdet og være markant på forståelsen af bestyrelsens ansvar, opgaver og rolle i skolens virke.

Bestyrelsesmedlemmers viden og indsigt i det organisatoriske er naturligvis en fordel, men allervigtigst er forståelsen af det ansvar og den forpligtelse, som det enkelte bestyrelsesmedlem påtager sig samt bestyrelsens fælles forståelse af opgavens karakter; at fokus er på skolens langsigtede virke. Populært kan man sige, at forældre ikke sidder i bestyrelsen for deres egne børns skyld, men for de elever, forældre, medarbejdere m.m., som skal befolke skolen i årene efter én selv.

Om det opleves som attraktivt at sidde i skolens bestyrelse handler i høj grad om bestyrelsens- og ledelsens samarbejde samt om den praksis og kultur, der er i bestyrelsen. Netop forståelsen af, hvad det er for en opgave, man går ind til som bestyrelsesmedlem er afgørende. Det dur ikke, hvis man tror, at man får medindflydelse på undervisningsmateriale eller på, hvor lejrskolen skal gå hen. Det er skolelederen, der tager sig af den daglige drift og ledelse under de givne rammer. Det er bestyrelsen, der sikrer rammerne og understøtter udviklingen af skolen, som den er i dag og skal være i fremtiden.

En berigende arbejdsplads
Skolen er en arbejdsplads. Den er afhængig af at kunne tiltrække kvalificerede

medarbejdere. Den frie og private skoles største fordel er måske nok, at den er en arbejdsplads, der er stærkt forankret i et værdimæssigt grundlag og fællesskab, men det opdager man måske først, når man er en integreret del af skolens liv?

Skolens tydelige kommunikation om, 'hvad' den gør - og ikke mindst 'hvorfor' den gør, det den gør, - er ikke kun vigtig, når forældre og elever skal tiltrækkes, men også kommende medarbejdere.

Skolen må være synlig og tydelig omkring, hvad det vil sige at 'lave god skole' med høj faglighed og trivsel. Vi skal aktivere vores værdier. Vi skal gennem konkrete indsatser og aktiviteter vise, hvad vi står for gennem stort engagement i skolens indre liv og i det omkringliggende samfund, lokalt og globalt. Vi skal i vores praksis og kommunikation vise, at skolen er en meningsfuld og berigende arbejdsplads.

Omverdenens 'fortælling' om privatskolen

Det er vigtigt for os alle, at omverdenens fortælling om vores skoleform er positiv. Det er vigtigt, både i forhold til tilvalget af den enkelte skole, dens legitimitet og dens omdømme, og vigtigt fordi opfattelsen af vores skoleform har betydning for vores sektors eksistens, vores økonomiske vilkår og vores mulighed for at drive et værdibaseret skoletilbud.

Det har kolossal betydning, når den enkelte skole er tydelig omkring, hvad det vil sige at lave god, værdibaseret skole med høj kvalitet i kerneydelsen. Det har enorm betydning, når den enkelte skole er synlig omkring dens konkrete engagerede indsatser og aktiviteter i skolens indre liv og i samfundet generelt. Det gør det let at forstå, hvad skolen står for. 'Fortællingen' om den enkelte medlemsskole bliver samtidig til en del af den samlede positive fortælling om alle skolerne.

Nogle gange opstår der desværre også 'fortællinger' om enkelte skoler, som kan være medårsag til et negativt syn på skoleformen.

I årsberetningen 2021 omtalte vi den triste sag vedrørende Havregården Kostskole, og de konsekvenser den fik for de øvrige kostskoler i form af politiske forslag om indskrænkende lovændringer.

I foråret 2022 har en række tv-dokumentarer sat fornyet kritisk fokus på vores skoleform. De TV2-baserede "Flugten til privatskolen" og "Herlufsholms hemmeligheder".

Polariserende fortællinger

TV2-dokumentaren "Flugten til privatskolen" fortalte over to afsnit en til tider næsten karikeret historie om en folkeskole i Nordsjælland, hvis problemer tilsyneladende (alene) skyldtes eksistensen af omgivende frie grundskoler. I de to afsnit medvirkede to af foreningens medlemskoler, som i udsendelserne i høj grad blev brugt til at illustrere og bekræfte mange af myterne om vores skoler, herunder at de private skoler er selekterende og eksklusive, og at folkeskolen er nødlidende og må klare sig med 'resten'.

Dokumentaren gjorde intet godt. Hverken for de frie og private skoler eller for folkeskolen. Udsendelserne bidrog ikke til at udfolde og nuancere den kompleksitet, der er ved forældres valg af skole, elevers skoleskift, eller at tydeliggøre de forskellige rammevilkår for de frie og private skoler og folkeskolerne. I udsendelserne var man mere optaget af at genfortælle de polariserende myter og forestillinger.

De frie og private skoler er forskellige og har forskellige muligheder for at understøtte bestemte elevgrupper. Dog blev det generelle billede i "Flugten til privatskolen", at frie og private skoler "sorterer" ved skoleporten og undlader at tage samfundsansvar, hvilket ikke harmonerer med fakta. Det generelle billede er, at det *ikke* er elevens 'særlige behov' eller socioøkonomiske

baggrund, der er afgørende for, hvilke børn, der optages på den frie og private skole.

Alle kritiske vinkler bliver belyst

Knap havde dønningerne lagt sig efter udsendelserne "Flugten til privatskolen", før endnu en TV2-dokumentar, "Herlufsholms hemmeligheder", ramte sendefloden. Her blev en række sager om vold og overgreb blandt elever afdækket og knyttet til skolekulturen på kostskolen.

Det er en underdrivelse at sige, at skolen er blevet kørt gennem mediemøllen. Alle tænkelige kritiske vinkler, man har kunnet grave frem i forhold til skolen, er blevet vendt og drejet. Samtidig er vilkår, rammer, kontrol og tilsyn med sektoren – generelt – blevet problematiseret af presse og meningsdannere.

Helt grundlæggende er chikane, krænkende adfærd og vold blandt elever selvfølgelig uacceptabelt og skal håndteres rettidigt og ordentligt på skolerne. Det er skolers pligt at reagere, hvis der er mistanke om mistrivsel, mobning, krænkende adfærd eller vold blandt elever. Alle elever har ret til et godt og trygt undervisningsmiljø. Skoler skal derfor have forebyggende tiltag rettet mod såvel den enkelte elev som fællesskabet i skolen. Skolers kultur, normer og værdier kan i sig selv iagttages som forebyggende faktorer. Det forebyggende handler bl.a. om skolers konkrete evne til at sætte fokus på og skabe værdi omkring gensidig respekt og evnen til at kunne tackle konkrete problemsituationer. Endelig skal skoler ved mistanke eller konkret viden om mistrivsel, mobning, krænkende adfærd eller vold blandt skolens elever handle og iværksætte

foranstaltninger, der effektivt bringer problemerne til ophør.

Foreningens reaktion

TV-dokumentarerne har som nævnt medført stor bevågenhed og tilhørende politiske udmeldinger om ønskede stramninger. Vi har i foreningen kommunikeret klart, hvad der er vores grundlæggende holdninger til de problemstillinger og spørgsmål, som dokumentarudsendelserne har medført.

Det vil være både utroværdigt og illoyalt over for bl.a. medlemsskolernes fælles beslutning om kodeks og de 7 samfundsløfter, hvis foreningen ikke reagerer på og tager afstand fra visse udtalelser og handlinger. Den enkelte skoles og sektorens eksistens er - både på den korte og den lange bane - afhængig af, hvordan den enkelte skole handler ansvarligt over for individet i skolen, fællesskabet i skolen og det fællesskab, som skolen er en del af – det omkringliggende samfund.

Det er klart, at udsendelserne ikke er til gavn for sektoren. De efterlader et indtryk, der hænger dårligt sammen med den udtalte forventning, der er til de frie og private skoler om at tage ansvar.

Vi kan i foreningen og blandt medlemsskolerne frembringe nok så megen dokumentation og fakta, men der skal blot én konkret sag til at sætte en anden dagsorden. Modstanderne af frie og private skoler har et katalog af løsninger klar i skuffen, der alle rimer på stramninger og begrænsninger. De venter bare på de konkrete sager og problemer, som kan berettigede deres ønskede løsninger.

"Show and tell"

Mange er frustrerede over det til tider unancerede billede, der tegnes af de frie og private skoler i medierne. Det bedste mod svar gives ved, at den enkelte skole - så konkret som muligt - fortæller og viser, hvordan den understøtter en tryk skolekultur, udlever værdierne og omsætter dem til konkrete handlinger.

Det er helt afgørende, at det skolerne virkeligt står for, og de konkrete, samfundsansvarlige handlinger skolerne faktisk foretager sig, ses og anerkendes. Bl.a. derfor har medlemsskolerne - med 'Kodeks - de 7 samfundsløfter' - givet hinanden håndslag på at kommunikere om skolens indsatser og aktiviteter inden for 7 kernete maer.

Når man ser og oplever konsekvensen af udsendelser som "Flugten til privatskolen" og "Herlufsholms hemmeligheder", kan man være tilbøjelig til at tænke, at man skal stoppe med at kommunikere som

skole, i frygt for at man kommer til at udtale sig på en uhensigtsmæssig måde, eller at det, man siger, bliver sat ind i en anden kontekst, end det man havde forestillet sig. Vi skal dog fortsætte med at kommunikere. Vi skal kommunikere stærkt - og klogt - om os selv. Kommunikation til medier, hvor man ikke selv har medindflydelse på, hvordan ens medvirken og citater anvendes, kræver dog en helt særlig balancegang.

Det er den enkelte skoles konkrete handlinger og kommunikationen om disse, der er med til at skabe omverdenens fortælling om netop denne skole - og omverdenens fortælling om de frie og private skoler generelt. Når det at tage samfundsansvar er en central del af tidsånden, er det særdeles problematisk at være del af en skoleform, der opfattes som repræsenterende det modsatte. Foreningen opfordrer derfor til, at medlemsskolerne fortsat arbejder med at realisere 'Kodeks - de 7 samfundsløfter' og kommunikerer om de mange gode samfundsansvarlige tiltag.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 samfundsløfter

"Vi vil altid gerne gøre det endnu bedre!". Det er et passende slogan at knytte til medlemsskolernes kodeks for samfundsansvar og de tilhørende 7 samfundsløfter. Det er naturligt for vores skoleform at aktivere de værdier, som skaber positive fundamenter i skolen og i samfundet. Vi mener rent faktisk, at vores opgave og ansvar rækker ud over det at tilbyde kvalitetsuddannelse, og ud over det man kan betegne som skolens indre liv.

De 7 samfundsløfter

Skolen og omverdenen

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, hvor vi gør en positiv forskel for omverdenen; det store fællesskab, vi er en del af.

Skolens rummelighed og resultater

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter ansvarligt optag og positiv udvikling af alle elever, uanset deres faglige, fysiske eller psykiske udgangspunkt.

Skolen til fremtiden

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der gør, at vores skole udvikles med henblik på at forbedre og give eleverne kompetencer til det liv og arbejdsliv, de vil opleve i en nærtstående fremtid.

Skolens mangfoldighed

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter optag og udvikling af alle børn og unge, uanset social baggrund.

Skolen som forebyggende instans

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der forebygger problemer med store konsekvenser for individet og samfundet.

Skolens fokus på rettigheder og konventioner

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter de grundlæggende rettigheder for alle.

Elevernes videre vej i uddannelsessystemet

Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter kvalificerede uddannelsesvalg og fremmer, at eleverne går videre i uddannelse.

Når vi rammer årsmødet i oktober, er det to år siden, at medlemsskolerne gav håndslag på at leve op til et kodeks for samfundsansvar og indfri 7 samfundsløfter. Siden da, er der sket meget i samfundet, der har skabt "støj på linjen" på skolerne. Det har for mange betydet, at det har været vanskeligt at finde rum til at arbejde med og tale om de helt centrale spørgsmål: Hvilken skole er vi? Hvilken skole vil vi være fremover? Vi ser heldigvis flere og flere eksempler på, hvordan arbejdet med de 7 samfundsløfter blomstrer. Nu skal vi have alle med.

De 7 samfundsløfter

Hvad har vi lovet hinanden?

I det kodeks, som medlemsskolerne enstemmigt vedtog ved årsmødet i oktober 2020, ligger først og fremmest en anerkendelse af, at skolerne er forskellige skoler med forskellige værdigrundlag. Derfor er det en indbygget forudsætning, at hver skole tager stilling til, hvordan fællesværdien samfundsansvar gøres til en levende værdi på netop dén skole. 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' sætter nogle overordnede rammer, inden for hvilke der er plads til megen bevægelse. Det må der nødvendigvis være i en fri og privat skolekontekst. Følgende er dog givet: Samfundsansvar er ikke bare noget, vi taler og skriver om. Det er noget, vi viser med

handling. Skolen skal aktivere værdien samfundsansvar ved at have eller iværksætte indsatser eller aktiviteter på 7 kerneområder, der er til gavn for samfundet.

Samfundsansvar og skolens værdier

'Kodeks – de 7 samfundsløfter' er lanceret som et værdiprojekt, der skal integreres i forhold til den enkelte skoles formål og værdisæt. Der er altså tale om noget, der kan – og vel også bør – have indflydelse på skolernes struktur, kultur og processer. 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' er ikke noget, man (symbolsk) "tager på" som et nyt stykke tøj. Det skal være en del af skolen selv.

I december 2021 lavede foreningen en medlemsundersøgelse med det formål at finde ud af, hvordan medlemsskolerne indtil da havde arbejdet med 'Kodeks – de 7 samfundsløfter'. Mange medlemsskoler meddelte, at man på skolen havde drøftet, hvordan fællesværdien "samfundsansvar" hang sammen med skolens formulerede formål og værdisæt. Mange angav også, at de havde drøftet sammenhængen mellem skolens formulerede formål og værdisæt og de enkelte samfundsløfter. Færre kunne meddele, at samfundsløfterne var omsat til konkrete indsatser og aktiviteter.

Værdierne er skolens identitet og eksistensberettigelse. Det er således helt essentielt for den enkelte skoles ejerskab til 'Kodeks – de 7 samfundsløfter', at det fortolkes ind i det, der er skolen.

Som frie og private skoler har vi stor bevidsthed om, at skolens værdier er det, der "gør forskellen". Den enkelte skoles succes er i høj grad bundet op på dens evne til at omsætte værdierne til praksis.

Hvad skal skolen?

"Handling" er indbygget i alle samfundsløfterne, der begynder med sætningen: "Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der...". Skolen kan lave enkeltstående aktiviteter, der relaterer sig til et af de 7 samfundsløfter, og som enten er til gavn for individet i skolen, fællesskabet i skolen – eller til gavn for nogen eller noget i det samfund og den omverden, som skolen er en del af. Skolen kan også iværksætte en indsats. Med en indsats arbejder skolen målrettet med at styrke et bestemt område eller løse en bestemt udfordring relateret til et af de 7 samfundsløfter. Dette sker gennem en række aktiviteter over en periode – eller indtil en bestemt målsætning er opfyldt.

Skåret ind til benet er der tre forudsætninger for at leve op til 'Kodeks – de 7 samfundsløfter'. Skolen må skabe et nødvendigt overblik over de samfundsansvarlige aktiviteter eller indsatser, som skolen allerede har i relation til de 7 samfundsløfter. Skolen må iværksætte nye aktiviteter eller indsatser for at kunne indfri de 7 samfundsløfter. Desuden må skolen kommunikere til omverdenen om de aktiviteter og indsatser, skolen allerede har iværksat eller vil iværksætte.

Skolens kommunikation

Da foreningen med medlemsundersøgelsen i december spurgte ind til medlems-skolernes arbejde med kommunikationen om deres indsatser og aktiviteter i relation til de 7 samfundsløfter var svaret fra lidt over halvdelen af dem, der responderede på undersøgelsen, at skolen var begyndt at kommunikere om dens samfundsansvarlige indsatser og aktiviteter. Trefjerdedele meddelte, at de på skolen havde drøftet sammenhængen mellem kommunikationen om skolens værdier og kommunikationen om skolens samfundsansvarlige indsatser og aktiviteter.

Det at skulle kommunikere om indsatser og aktiviteter har generelt vist sig at være en relativt udfordrende del af arbejdet med 'Kodeks – de 7 samfundsløfter'. Mange skoler går i stå, når de ikke blot skal kommunikere "hvad" de gør, men også "hvorfor" de gør det: Hvorfor gør vi det, vi gør i relation til vores værdigrundlag og det, at vi er en samfundsansvarlig skole?

At kommunikationen opleves som en stor udfordring, har foreningen naturligvis taget til sig og vil iværksætte aktiviteter for at understøtte medlemsskolernes arbejde.

Der skal handling bag ordene

Som forening har vi et stærkt fokus på projektet og dets succes. Foreningen ønsker naturligvis, at skolerne skal være langt i processerne. Hvis foreningen og skolerne skal tages alvorligt, skal der handling bag alle ordene. Den samlede succes afhænger af, at alle medlemsskolerne tager 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' til sig, og gør det til en del af deres virke.

For foreningen er det et stærkt motiv for arbejdet med 'Kodeks – de 7 samfundsløfter', at vi ved, at hvis vi som skolesektor ikke tydeligt viser, at vi tager samfundsansvar, så risikerer vi, at der sker negative ændringer i vores rammevilkår, herunder økonomiske vilkår, og at muligheden for fortsat at kunne drive en anderledes skole baseret på frihed og stærke værdier forringes. Dette motiv kan måske synes langt fra den oplevede skolehverdag på medlems-skolerne. Et andet motiv, der måske er mere nærliggende for den enkelte skole og dens aktører, er nok det, at hvis skolen fortsat skal være medarbejderes, forældres og elevers førstevalg, er det nødvendigt at være fokuseret på mere end kvaliteten af kerneydelsen.

Hvis man skal vælges til på markedet, så skal man have en samfundsansvarlig profil. De fleste vil helst identificeres med og støtte organisationer og virksomheder, der tager ansvar for det lokale og globale samfund. Bæredygtighed og socialt ansvar er centralt. De fleste finder det helt naturligt, at organisationer og virksomheder direkte og indirekte medvirker til at løse nogle af de udfordringer, som samfundet har. Samtidig tager de afstand til dem, der gør og står for det modsatte.

Som forening er vi overbevist om, at de samme forventninger gælder, når forældre

skal vælge skole til deres børn – eller når nogen skal vælge skolen som arbejdsplads. At skabe sig en tydelig samfundsansvarlig profil er rettidig omhu i forhold til skolens eksistens på sigt.

Hvilken skole er vi? Hvilken skole vil vi være fremover? Vores skoleform har tradition for fremsynethed. Vores skolers succes bygger fortsat på en balance mellem historien, traditionen - og det man ved virker - og evnen til at udvikle sig med tiden. De, der har ansvaret for skolen nu, har også ansvaret for, at der er en skole om 5, 10, 15, 20 år og så videre. Derfor er sloganet: "Vi vil altid

gerne gøre det endnu bedre!" passende - også i relation til medlemsskolernes fælles kodeks for samfundsansvar og de tilhørende 7 samfundsløfter.

De 5 kernebegreber – Den røde tråd

'Frihed' og 'Ansvar'. Disse to begreber har måske nok en hovedrolle i dette års beretning. De er i fokus. Det er dog svært at tale om begreberne 'frihed' og 'ansvar' i konteksten af foreningen Danmarks Private Skoler uden også at tale om 'ambitionen', 'traditionen' og 'værdierne'.

'Frihed', 'ansvar', 'ambitionen', 'traditionen' og 'værdierne'. Det hele hænger sammen. Der er en gensidig afhængighed mellem disse begreber, ligesom der er en gensidig afhængighed mellem foreningen og medlemsskolerne og en gensidig afhængighed mellem de enkelte medlemsskoler. Det, vi hver især siger, gør og står for smitter af på de andre. Det er vigtigt for os alle at komme i hu, at vi er bundet sammen gennem indholdet af de kernebegreber, der er grundlaget for vores fælles eksistens som skoleform – symboliseret af "den røde tråd":

Friheden

Friheden er vores grundvilkår. Uden friheden, ingen frie og private skoler.

Vi værner om forældrenes grundlovssikrede frihed og ret til at bestemme, hvordan deres børn skal opdrages og undervises. Vi værner om forældre og meningsfællesskabers frihed og ret og til at oprette og drive frie skoler. Vi ønsker, at der skal tages udstrakt hensyn til mindretallene og deres mulighed for at leve i overensstemmelse med deres livssyn og samfundsopfattelse. Vi værner om mindretalsretten, forældreretten og skolefriheden.

Vi har idémæssig frihed: Vi har ret til at drive en holdnings- og værdibaseret skole. Vi har pædagogisk frihed: Vi har ret til at udbyde et anderledes, alternativt undervisningstilbud.

Vi har både frihed 'fra' noget og 'til' noget. Vi benytter de friere rammer til at skabe et værdibaseret, anderledes undervisningstilbud.

Vi ønsker, at alle forældre og elever skal have reelle muligheder for at kunne vælge et frit og privat undervisningstilbud som vores.

Ansaret

Ansaret er vores legitimitet.

Vi er en del af civilsamfundet. Det er vores opgave at vægte og udleve værdier og skabe anderledes løsninger på nogle af de forhold, som samfundet har brug for. Når vi gør det, viser vi bl.a., hvorfor vi er en uundværlig del af uddannelsessektoren.

Vi udnytter retten til at være anderledes, mens vi samtidig lever op til samfundets og fællesskabets krav og forventninger. Vi er både bidragsydere og modtagere i et samfundsperspektiv.

Det er naturligt for os at aktivere de værdier, som skaber positive fundamenter i skolen og i samfundet.

Vi mener, at vores opgave og samfundsansvar rækker ud over det at tilbyde kvalitetsuddannelse, og ud over det man kan betegne som skolens indre liv. Vi mener, at skolers samfundsansvar skal ses i et bredt perspektiv: Den enkelte skoles tiltag som ansvarlig samfundsinstitution skal både

være rettet mod individet i skolen, fællesskabet i skolen og fællesskabet, som skolen er en del af, det omkringliggende samfund. Vi mener, at skolers samfundsansvar aktiveres med konkrete indsatser og aktiviteter.

Ambitionen

Vores fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset hvilket udgangspunkt eleverne har for denne udvikling. Heri ligger bl.a. en ambition om at give børn og unge så stærke ståsteder for videre uddannelse som muligt.

Vores kerneydelse er uddannelse og dannelse. Vi ser ingen modsætning mellem disse begreber: Uddannelse er dannelse og vice versa. Vi skal gøre eleverne livsduelige.

Vi har en faglig profil. Vi har fokus på at løfte alle elever.

Vi ser ingen modsætning mellem faglighed og trivsel. Der er en synergi. Vi mener, at det skaber trivsel at være i et undervisningsmiljø, hvor det er i orden at dygtiggøre sig.

Vi optager og rummer de forældre og elever, der er enige i skolens værdigrundlag. Vi optager og rummer elever fra alle sociale lag i samfundet. Socioøkonomiske faktorer må ikke være en hindring for at gå på vores skoler. Vi har fokus på at skabe social mobilitet og mønsterbrydere.

Vi optager og rummer elever med særlige behov. Vi tilpasser vores undervisningstilbud til forskellige elevgrupper. Vi har tilbud til elevgrupper, der har udfordringer pga. fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser, eller fordi de har faglige

vanskeligheder. Vi har også tilbud til elevgrupper, der er fagligt stærke eller er særligt talentfulde.

Vi har fokus på elevernes videre vej i uddannelsessystemet. Vi har fokus på det kvalificerede uddannelsesvalg.

Vi har tradition for at give eleverne de bedste muligheder her og nu og i deres fremtidige liv og arbejdsliv, og vi har frihed til og mulighed for at lave konkrete ændringer eller iværksætte nye initiativer med dette for øje.

Traditionen

Der er en historisk sammenhæng mellem de første skoler og dem, der findes nu.

Vores skoleform udspringer af civilsamfundet. Vores skoler etableredes historisk, fordi man så, at samfundet havde eller ville få bestemte behov.

Dengang som i dag er de private skoler præget af personer, der vil en stærk faglig skole. Forældrene ville og vil fortsat have indflydelse på deres børns skolegang. De ønsker fællesskab, holdninger, medbestemmelse, tydelige værdier, klare rammer og et konkret bud på skole og uddannelse.

Den grundforståelse vi i Danmark har af, hvad der er skolens opgave, og hvilke fag, der skal undervises i, stammer fra den frie og private skoletradition. Vores skoletradition har leveret et betydende bidrag til det danske samfund. Vi er og vil fortsat være en uundværlig del af den danske uddannelsessektor.

Vi har tradition for fremsynethed. Vores skolars succes bygger fortsat på en balance mellem historien, traditionen - og det man ved virker - og evnen til at udvikle sig med tiden. Vi er både "skole til tiden" og "skole til fremtiden". Vi har fokus på nye måder at lave skole på.

Værdierne

Værdierne er både vores identitet og eksistensberettigelse.

En fri og privat skole formulerer sit værdigrundlag. Det er værdierne, der gør forskellen. Det er herved, at den enkelte frie og private skole viser, at den netop er denne skole.

Vi kan som frie og private skoler bygge vores virke på værdier relateret til bestemte livssyn, menneskesyn og samfundssyn og værdier relateret til synet på pædagogik, dannelse og uddannelse, men kun ved at udleve værdierne differentierer vi os fra andre skoler.

Vores skoler står stærkt på værdier. At "stå stærkt på værdier" handler om, hvordan værdierne tydeligt afspejles i den enkelte

skoles praksis. Ideelt sætter værdierne rammer om skolens organisation, kultur og processer. Værdierne er fikspunktet i måden man underviser, organiserer sig, mødes, tager beslutninger, og i måden man behandler hinanden på, formelt og uformelt. Det er også fikspunktet for måden, som skolen interagerer med det øvrige samfund.

Vi kalder det "Den røde tråd"

Vi er en forening, der består af forskellige skoler. Det ser man i skolernes forskellige formål og værdisæt. Trods diversiteten er der noget, vi er fælles om. Der er et fælles "VI", noget, der binder os sammen (vi kalder det "Den røde tråd"):

Friheden, der er vores grundvilkår. Traditionen og den historiske sammenhæng fra de første frie og private skoler til dem, der findes nu. Det fælles pejlemærke (ambitionen); at alle elever skal blive så dygtige, som det er muligt, uanset deres udgangspunkt. Ansvar, der er vores legitimitet, og værdierne, der er vores eksistensberettigelse og identitet.

